

Relatie leerkracht - leerling - ouders

Een warme en hechte relatie met de leerkracht biedt een leerling emotionele ondersteuning en veiligheid. Dit leidt tot positieve relaties met medeleerlingen en een goede werkhouding. Staan de leerkracht en ouders 'zij aan zij', dan bevordert dit het vertrouwen van ouders in de school en het werkplezier van leerkrachten. Ook voor leerlingen is dit gunstig: hun welbevinden, schoolplezier en leerprestaties nemen toe.

Onderwijsondersteunend gedrag

Ouders dragen met onderwijsondersteunend gedrag bij aan schoolsucces.

Denk aan:

- Ze zorgen ervoor dat hun kind uitgerust is, ontbeten heeft en op tijd op school is.
- Ze tonen interesse voor schoolwerk, toetsen en cijfers en motiveren hun kind om hard te werken.
- Ze stimuleren het schoolse leren thuis (spelenderwijs) door samen te lezen of voor te lezen en rekenspellen te doen.
- Ze houden toezicht en begrenzen gamen, televisiekijken en alcoholgebruik.
- Ze hebben hoge maar realistische verwachtingen voor het leren en gedrag.
- Zij laten hun kind weten dat ze achter de aanpak van de leraar staan.

Probleemgedrag op school is dan makkelijker bij te sturen. Het voorkomt dat de leerling in een loyaliteitsconflict komt ("als mijn vader trots is, is mijn juf boos") of dat hij de onenigheid benut om eigen regels te bepalen ("Ik laat mijn mobiel aan, want mijn mentor en ouders zijn het toch niet met elkaar eens").

- Ze spreken waardering uit voor de leraar en geven die zo nu en dan een welgemeend compliment voor diens inzet voor hun kind.

Leerkrachten en ouders

School en ouders zijn samen verantwoordelijk voor succesvol onderwijs. Samenwerken is dus noodzaak, maar wie heeft daarbij welke rol en verantwoordelijkheid?

Leerkrachten

Leerkrachten zijn onderwijsprofessionals, zij kennen het kind als leerling het best. Het onderwijs is vooral hun verantwoordelijkheid. Zij maken keuzes wat betreft de methode, instructie, feedback, naast wie het kind zit, omgangsregels, overgang naar het v(s)o en dergelijke. Ouders denken mee, maar weten dat het de leerkracht is die hierover beslist.

Ouders

Ouders zijn ervaringsdeskundigen, zij kennen hun kind het langst. Opvoeden is vooral hun verantwoordelijkheid. Zij bepalen zaken als religie, voeding, kleding, tijdstip van naar bed gaan, vrijetijdsbesteding, hobby's en dergelijke. Ook hier geldt dat leerkrachten meedenken, maar weten dat ouders hierover beslissen.

Relatie leerkracht – leerling - ouders

Leerkrachten en ouders bespreken wat hun leerling/kind nodig heeft om met plezier naar school te gaan en de doelen uit zijn ontwikkelingsperspectief (opp) te halen. Ze geven elkaar waardevolle tips en respecteren elkaars mogelijkheden en grenzen. Met andere woorden: ze denken met elkaar mee, maar gaan niet op elkaars stoel zitten. Dan verloopt de samenwerking plezierig. Dat is gunstig voor leerkrachten, ouders en leerlingen. Voor de leerlingen in het speciaal basisonderwijs, speciaal onderwijs en voortgezet speciaal geldt dit des te meer: zij hebben bij uitstek leerkrachten en ouders nodig die op één lijn zitten.

Passend onderwijs, onderwijsondersteunend gedrag en feedback

Dat wat school en ouders van elkaar verwachten, leent zich voor effectieve feedback.

1. Feed up: waar werken we samen naartoe? Wat willen we bereiken, wat is ons doel? Wie doet wat, hoe en waarom?
2. Feed back: hoe doen we het tot nu toe? Zijn we al dichtbij ons doel?
3. Feed forward: hoe nu verder? Wat moeten we nog doen om dichterbij ons doel te komen?

Vanaf het begin inzetten op samenwerken heeft een preventieve werking: het geeft leerkrachten, leerlingen en ouders een prettige start. Dit geeft energie. Mogelijke frustraties en conflicten zijn ermee te vermijden. Dit bespaart energie en tijd. Een solide basis voor samenwerking is dus goud waard. Tijdens het aanmeldingsgesprek bespreekt de schoolleider daartoe de 'feed up': wat kunnen ouders van school verwachten, wat verwacht school van hen en waarom? Met het kader van onderwijsondersteunend gedrag zijn verwachtingen te concretiseren. Begrijpen ouders het belang ervan? Zijn ze het ermee eens? Kunnen en willen ze het? Aan het begin van het schooljaar komt dit in het kennismakingsgesprek met de leerkracht wederom aan bod, op een open en respectvolle manier. Wat betekent dit voor de aanpak van hun kind komend schooljaar? Lukt dit of hebben ouders er ondersteuning bij nodig? Ontstaan er later in het schooljaar problemen, dan is het makkelijker elkaar hierop aan te spreken.

Samenwerken met leerlingen

In elke situatie – en des te meer als er problemen zijn – moeten we rekening houden met de belevingswereld van de leerling zelf. De wijze waarop hij of zij de situatie en zichzelf ervaart, bepalen in hoge mate zijn/haar gedrag en motivatie om te veranderen. Toch praten we soms nog meer over en tegen leerlingen dan met hen. Dat is jammer, want zij kunnen waardevolle informatie geven. Leerlingen kunnen je vertellen hoe ze denken over zichzelf, de school, hun leerkrachten, ouders, vrije tijd en hun toekomst. Daarmee kun je je voordeel doen. Samen met de leerling analyseer je de situatie, formuleer je doelen en bespreek je oplossingen. Zodoende ontstaat een succesvolle aanpak en krijgen leerlingen grip op hun ontwikkeling: welk doel streef ik na? Waar wil ik heen? Waar sta ik nu? En hoe kom ik dichterbij mijn doel? Lukt het de leraar om deze vragen samen met de leerling te beantwoorden, dan motiveert dit beiden. Bovendien verbetert het tegelijkertijd hun relatie.

Tips voor gesprekken met leerlingen

Het egocentrisme van kinderen (tot een jaar of acht) kan ertoe leiden dat zij denken dat hun leerkracht weet wat zij denken en voelen. Soms denken ze zelfs dat je hun gedachten kunt lezen en dat ze die daarom niet hoeven te vertellen. Je moet dus duidelijk zijn over je bedoelingen: je bent benieuwd naar hun ideeën en oplossingen. Want die ken jij nog niet en ze zijn waardevol.

Leerlingen spreken liever met een leerkracht of andere onderwijsprofessional:

- als ze samen iets doen, zoals opruimen, tekenen, spelen of over het plein wandelen (zodat je niet zo sterk op het kind gericht bent)
- als ze naast elkaar zitten in plaats van tegenover elkaar (zodat je niet zo intens naar het kind kijkt)
- als ze weten dat het om hun persoonlijke mening gaat en dat er dus geen foute antwoorden zijn (want ze zijn gewend dat leerkrachten vragen stellen om te checken of ze iets begrepen hebben, dan is hun antwoord goed of fout)
- als ze niet te lang over een moeilijk onderwerp hoeven te praten en dat mogen afwisselen met luchtige onderwerpen of een andere activiteit (zodat de spanning niet te hoog oploopt)
- als je bespreekt wat je met (gevoelige) informatie doet (en waarom). Vraag de leerling bijvoorbeeld "wat wil je dat ik je ouders hierover vertel of vraag?" of "hoe zal ik dit met de intern begeleider bespreken?". Zo behoud je het vertrouwen van de leerling en geef je hem of haar grip op het vervolg: wanneer je wat met wie bespreekt en waarom
- en als het kind na het gesprek even tot zichzelf kan komen of mag uitrazen.

Tips voor gesprekken met ouders

- Benoem dat ouders en school een gemeenschappelijk belang hebben: dat hun kind c.q. jouw leerling (noem de naam) zich optimaal ontwikkelt en schoolplezier heeft.
- Zet ouders in hun kracht: zij kennen hun kind het langst en het best en weten welke aanpak werkt. Wees ook als leerkracht sterk: jij kent hun kind als leerling het best en weet wat op school werkt. Samen weten jullie meer dan alleen.
- Een ieder heeft eigen verantwoordelijkheden: de school is verantwoordelijk voor het onderwijs (en beslist over maatregelen in het onderwijs) en de ouders zijn verantwoordelijk voor de opvoeding (en beslissen over zaken in de opvoeding). We gaan met elkaar meedenken, maar niet op elkaars stoel zitten.
- Elk gesprek heeft een duidelijk doel: het samen beantwoorden van één of meer vragen. Wees hierover open: wat wil jij in dit gesprek bereiken? Zorg ervoor dat ouders dit doel van te voren kennen, zodat ook zij zich kunnen voorbereiden. Vertel wie erbij zullen zijn (en waarom) en hoeveel tijd er voor het gesprek is.
- Bespreek naast problemen ook positieve aspecten, kansen en mogelijkheden van het kind, het onderwijs en de opvoeding. Geef ouders gericht complimenten. Benoem onderwijsondersteunend gedrag en de positieve impact ervan (omdat jullie ..., kan hij nu ...). Vraag ouders te vertellen wat zij waarderen aan school. Want ook leerkrachten hebben zo nu en dan een welgemeend compliment nodig! Als ouders dit eenmaal weten en het positieve effect ervan merken, zullen ze het vanzelf vaker doen.
- Gedrag van een kind kan op school anders zijn dan thuis, want de situaties zijn heel anders. Leg dit uit: de meeste kinderen gedragen zich thuis anders dan op school.

Relatie leerkracht – leerling - ouders

We gaan de overeenkomsten en verschillen bespreken: wat betekenen deze voor onze aanpak? Zo zijn zinloze ‘welles-nietes-discussies’ te voorkomen.

- Formuleer samen concrete doelen voor leerling, onderwijs en/of opvoeding: wat zien, horen en merken we als deze doelen bereikt zijn?
- Onderwijsbehoeften van het kind en ondersteuningsbehoeften van de leerkracht en ouders zijn onderwerp van gesprek: wat hebben betrokkenen (van elkaar) nodig om de doelen te behalen?
- Klaag niet over ouders, maar geef concreet aan wat je van hen verwacht, waarom en vraag of ze dit willen en kunnen. Zo blijf je in gesprek.
- Kinderen zijn actief betrokken: wat vinden zij er zelf van? Welke verklaringen, doelen en oplossingen hebben ze zelf? Hoe geven we ze grip op de situatie?
- De onderwijs- en ondersteuningsroute van de school biedt houvast: in welke stap zitten we nu en hoe verder als ...?
- Leraren en ouders maken afspraken die ze zien zitten en waar ze voor gaan. Ze noteren en evalueren deze.

Vanuit dit kader streven leerkrachten en ouders hetzelfde na en spreken ze dezelfde taal. Dit bevordert een constructieve samenwerking, ofwel: samen sterk.

Structuur in een gesprek

Gesprekken hebben baat bij structuur. Een goed gesprek over een moeilijke situatie verloopt langs de route overzicht – inzicht – uitzicht – terugblik. Deze structuur is in onderstaande stappen beschreven.

1. Begin met het doel van het gesprek: welke vragen wil je beantwoorden? Moet iemand een beslissing nemen? Hebben de leerling en/of ouders nog aanvullende doelen of vragen?
2. Zet de leerling en/of ouders in hun kracht. Benoem dat ieders bijdrage waardevol is: die van de ouders en het kind als ervaringsdeskundigen en die van de leerkracht als onderwijsprofessional.
3. Benoem ook de verantwoordelijkheden van betrokkenen en zeg dat we met elkaar mee gaan denken, zonder te bepalen wat de ander moet doen.
4. Vertel dat veel leerlingen zich op school anders gedragen dan thuis en dat de verhalen daarom kunnen verschillen.
5. Wissel informatie uit en luister naar elkaar: wat gaat goed op school en thuis en wat moeilijk? Hiermee ontstaat overzicht.
6. Bespreek de overeenkomsten en verschillen. Met name de vraag waar het goed gaat is interessant: hoe zou het komen dat het daar wel lukt om ...?
7. Ga samen na hoe de situatie is te begrijpen (analyse): welke kenmerken van het kind (capaciteiten, interesses, sociale vaardigheden of werkhouding bijvoorbeeld), het onderwijs (klassenmanagement en instructie bijvoorbeeld) en de opvoeding (extra oefenen bijvoorbeeld) spelen een rol? Stimuleren of belemmeren deze kenmerken de ontwikkeling van de leerling? Zijn er nog belangrijke vragen, dan is een observatie, gesprek of toets nodig om deze te beantwoorden.
8. Het gaat ook om afstemming: lukt het deze school en ouders dit kind te bieden wat het nodig heeft om zich optimaal te ontwikkelen? Zo ontstaat inzicht in de situatie: betrokkenen begrijpen wat er aan de hand is.

9. Is er genoeg inzicht, formuleer dan samen één of meer concrete doelen: wat horen en zien we als ons doel bereikt is? Hanteer hierbij als richtlijn: verander dat wat problematisch is en versterk of benut dat wat positief is.
10. Dan komt de vraag: wat is nodig om dit doel te bereiken. Dat is een vraag naar uitzicht. Bij kind-doelen horen onderwijs- en opvoedbehoeften (wat heeft dit kind in onderwijs en opvoeding nodig om dit doel te behalen?) en bij doelen voor de leerkracht en ouders horen ondersteuningsbehoeften (wat hebben zij nodig om dit kind te bieden wat het nodig heeft?).
11. Bespreek eerst ‘wat willen we veranderen?’ en daarna pas ‘wat kunnen we veranderen?’. Door van wenselijk naar haalbaar te redeneren, begrijpen school en ouders elkaar beter. Vaak willen ze namelijk hetzelfde, maar blijkt dit niet realistisch. Wees eerlijk: wat is haalbaar voor deze leraar (met nog 28 leerlingen in de klas) en voor deze ouders (met vier kinderen en een drukke baan)?
12. Herhaal, indien nodig, wie waarover beslist: leerkrachten over het onderwijs en ouders over de opvoeding. Bespreek dit open en respecteer elkaars keuzes en grenzen.
13. De afspraken komen dan vanzelf: wie doet wat, wanneer, hoe en waarom?
14. Tot slot: wanneer evalueren we of onze doelen zijn bereikt? Een terugblik: was het een prettig gesprek? Zijn onze vragen beantwoord?

Het is daarnaast belangrijk om waardering uit te spreken voor de leerling (voor diens inzet of talent bijvoorbeeld) en ouders (voor het oefenen thuis waardoor de leerling vooruit is gegaan bijvoorbeeld). Vraag ook wat de leerling en ouders waarderen aan de leerkracht en de school. Oprechte complimenten maken de sfeer in het gesprek plezierig en versterken de samenwerking.

Gesprekken over het ontwikkelingsperspectief

Hoe beter de kwaliteit van het onderwijs, hoe sterker het onderwijsondersteunend gedrag van ouders en hoe gemotiveerder de leerling, hoe hoger de kans dat de doelen uit een ambitieus opp worden behaald. School, ouders en leerling werken samen aan de kortetermijndoelen voor leren, werkhouding en gedrag. En daarmee komt het uitstroomperspectief (langetermijndoel) steeds dichterbij. Het opp wordt twee keer per jaar, gekoppeld aan toets-periodes, met de leerling en ouders besproken:

- hebben we de korte termijn doelen behaald?
- zitten we nog op koers richting uitstroomperspectief?

Zo ja: we zijn goed bezig en gaan zo door.

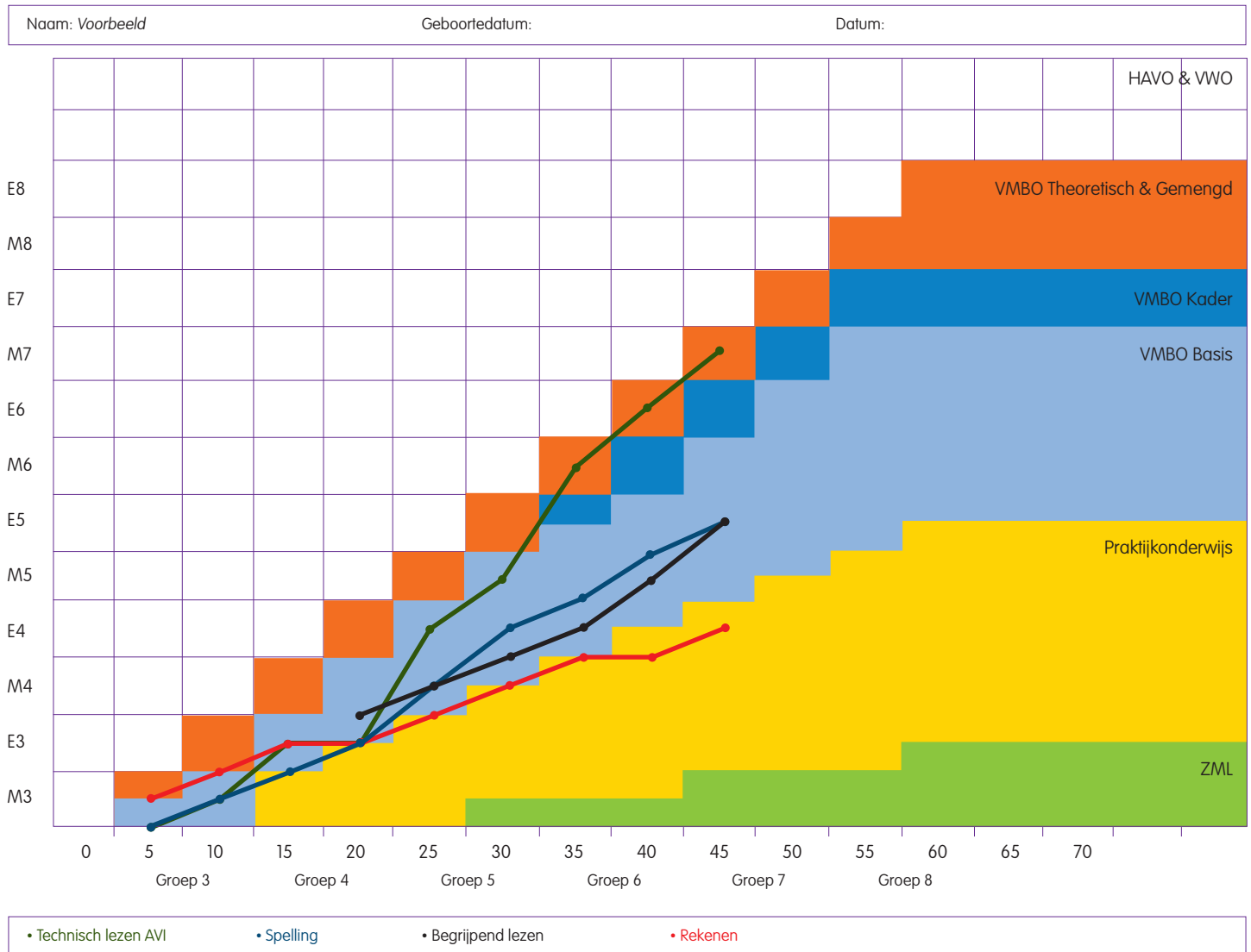
Zo nee: hoe komt dat? Houden we vast aan de doelen en passen we onze aanpak aan? Of moeten we de doelen bijstellen en hoger of lager inzetten?

De OPP-trap

De OPP-trap, te vinden op www.opptrap.nl, is een communicatiemiddel waarmee het ontwikkelingsperspectief met de ouders en de leerling besproken kan worden. In de OPP-trap voer je de didactische gegevens van de leerling in haar of zijn vaardigheidsscores op de Cito-toetsen. Vervolgens zie je in welke stroom naar het voortgezet (speciaal) onderwijs een leerling (globaal) scoort. De ‘OPP-trap’ maakt dit traject zichtbaar in het speciaal (basis)onderwijs en vergemakkelijkt de communicatie vanuit het kader van effectieve feedback.

Relatie leerkracht – leerling - ouders

1. Feed up: welk uitstroomperspectief (langetermijndoel) streven we na en wat betekent dat voor de tussendoelen?
2. Feed back: hoe ver zijn we al op weg met de tussendoelen voor de korte termijn voor technisch en begrijpend lezen, spelling en rekenen?
3. Feed forward: wat gaan we doen om de volgende stap te halen: de doelen voor het komend half jaar?

Tabel 1: Communicatiemiddel ontwikkelingsperspectief

Tot slot: je attitude

In alle gesprekken met leerlingen en ouders is je basishouding van groot belang: wees een OEN (Open, Eerlijk en Nieuwsgierig) en laat je OMA (Overtuigingen, Mening en Aannames) thuis. Ben je oprecht in het verhaal van de ander geïnteresseerd en luister je daar goed naar, dan valt er veel van en met elkaar te leren. Vraag de leerling en ouders ook om feedback op het gesprek: is het doel behaald? Wat deed je goed? Wat zou je in een volgend gesprek anders kunnen doen (en hoe)? Hebben ze nog een tip voor je? Ook van deze feedback valt veel te leren, elke dag weer. Succes!

Meer weten?

Hattie, J. (2013) *Leren zichtbaar maken* Rotterdam, Bazalt Educatieve uitgaven.
 Pameijer, N. (2012). *Samen sterk. Ouders & School* Leuven/ Den Haag, Acco.
 Pameijer, N. e.a. (2009). *Handelingsgericht werken: een handreiking voor het schoolteam*. Leuven/ Den Haag, Acco.
 Pameijer, N. e.a. (2012). *Handelingsgericht werken in het voortgezet onderwijs*. Den Haag, Acco
 Pameijer, N. en Bakker, H.E. (2015). *Kwaliteitskaart Diagnostiek bij toeleiding en begeleiding in SIBJO en VSO*.
www.schoolaanzet.nl
www.opptrap.nl

